

Traszka górska *Mesotriton alpestris* na Wyżynie Śląskiej

The occurrence of the alpine newt *Mesotriton alpestris* on the Silesian Upland

PRZEMYSŁAW KUREK¹, TOMASZ ŚWIĘCIAK²

¹Zakład Ekologii, Instytut Botaniki PAN
31–512 Kraków, ul. Lubicz 46
e-mail: p.kurek@botany.pl

²42–300 Myszków, ul. Kościuszki 116

Słowa kluczowe: traszka górska, wyrobiska, tereny przekształcone, martwe drewno, ochrona siedlisk płazów.

W artykule przedstawiono wyniki obserwacji traszki górskiej na nowym, izolowanym stanowisku na pograniczu Wyżyn: Śląskiej i Krakowsko-Częstochowskiej. Osobniki tego gatunku odnotowano zarówno podczas wiosennych godów, jak i w fazie lądowej. Opisywane stanowisko jest zlokalizowane pomiędzy Górami Świętokrzyskimi, Beskidami Zachodnimi i Dolnym Śląskiem – obszarami znanymi z obfitego występowania tej traszki. Rozległe, okoliczne lasy, w których odkryto traszki górskie, obfitują w podobne, potencjalne siedliska, mimo to nie udało się potwierdzić szerszego występowania tego gatunku. Obserwacje siedlisk lądowych występowania traszki górskiej wskazują na istotne znaczenie martwych, rozkładających się kłód drzew w fazie lądowej życia tego płaza. Może to oznaczać, że obecność martwego drewna w lesie jest ważną cechą siedliska dla bytowania traszki górskiej.

Występowanie traszki górskiej na obszarze kraju zostało dość szczegółowo omówione w pracach Juszczyka (1987) i Rafińskiego (2003). Oprócz liczego występowania w Karpatach i Sudetach gatunek ten jest również spotykany na Niżu Polski. W zasadzie jednak jest płazem występującym w górach. Posiada duże zdolności adaptacyjne, czego wyrazem jest wysokościowy zasięg tego gatunku w Polsce zawierający się w granicach od około 100 do około 1700 m n.p.m. (Juszczyk 1987, Świerad 2003). Na Wyżynie Śląskiej udokumentowano występowanie traszki w Lesie Murckowskim, w granicach administracyj-

nych Katowic (Błaski, Węgierek 2006), oraz w lesie Mokrznia przy Błędowskim Potoku w Dąbrowie Górniczej (Celiński i in. 1996; Świerad 2003; Czyłok i in. 2006, 2009). Są to najbliższe usytuowane stanowiska względem opisywanych w niniejszym artykule. Z sąsiadujących terenów Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej obecnie nie podaje się występowania traszki górskiej (Kowalewski 1992, Rafiński 2003). Wcześniejsze informacje o tym gatunku w Puszczy Dulowskiej, Czernej koło Krzeszowic oraz w okolicy Regulic koło Krakowa (Młynarski 1976, Juszczyk 1987) wymagają aktualizacji. Ostatnio stwierdzono

traszkę górską także na izolowanym, relikto-
wym stanowisku w okolicach miejscowości
Tunel (Pabijan i in. 2009).

Wiosną 2007 roku w lesie koło Poręby (po-
wiat zawierciański) dwukrotnie obserwowano
pojedyncze osobniki traszki górskiej przemiesz-
czające się na rozród (obs. Henel A., Święciak T.,
ryc. 1). Na podstawie tych doniesień od wrze-
śnia 2008 roku podjęto kolejne poszukiwania
tego gatunku płaza. Okres, w którym prowadzi-
no poszukiwania przypadła na lądową fazę ży-
cia – czas, kiedy dorosłe osobniki w większości
opuściły już wodę, a większość larw przeobrazi-
ła się przechodząc do kryjówek lądowych. Prace
kontynuowano podczas wiosennych godów
w 2009 roku. W wyniku wielokrotnych poszuki-
wań, którymi objęto cały kompleks leśny, stwier-
dzono kilkadziesiąt osobników tego gatunku.
Wśród nich znaleziono osobniki młode tuż po
przejściu metamorfozy. Oprócz obserwacji go-
dujących okazów są to bezpośrednie dowody
na przystępowanie traszek z tej populacji do
rozrodu. Podczas eksploracji kompleksu leśnego
stwierdzono również obecność traszki zwyczaj-
nej *Lissotriton vulgaris* i grzebieniastej *Triturus
cristatus*. Na badanym terenie licznie występo-

wały ponadto młode osobniki ropuchy szarej
Bufo bufo oraz żab brunatnych *Rana spp.*

Wiosną (kwiecień, maj) 2009 roku po-
twierdzono występowanie traszek górskich
w tym rejonie (ryc. 2). Płazy te godowały razem
z traszkami zwyczajnymi w stawkach powsta-
łych po działalności wydobywczej.

Traszki głównie znajdowano w okolicy
najwyższego wzniesienia tego rejonu – Górze
Turkowej (ok. 360 m n.p.m., 50,47°N, 19,33°E).
Środowiskiem występowania tych płazów
w lesie koło Poręby są antropogeniczne wyrobi-
ska powstałe w wyniku wydobywania róż-
nych minerałów metodą odkrywkową. Powierzchnia
terenu pokryta jest bardzo licznymi, niewiel-
kimi dołami, w których utrzymuje się woda.
Podczas eksploatacji odkrywek urobek roz-
sypywano wokół, tworząc charakterystyczne
wały okalające odkrywkę. W tak powstałych
zagłębieniach zatrzymuje się woda opadowa,
która w większości przypadków jest dość przej-
rzysta, zwykle bez jakiegokolwiek roślinności
wodnej. Do spotykanych tam roślin wodnych
należy zaliczyć niewielkie skupiska rzęsy drob-
nej *Lemna minor*, dno stawków zaś jest po-
kryte grubą warstwą liści. Występowanie na

Ryc. 1. Środowisko występowania traszki górskiej *Mesotriton alpestris* w lesie koło Poręby (fot. P. Kotarski)
Fig. 1. Habitat of alpine newt *Mesotriton alpestris* in forest near Poręba (district Zawiercie) (photo by P. Kotarski)

Ryc. 2. Lokalizacja stanowiska traszki górskiej *Mesotriton alpestris*

Fig. 2. Location of position of *Mesotriton alpestris*

opisywanym terenie odkrywek obejmuje dość rozległy obszar. Podobne, antropogeniczne ukształtowanie powierzchni terenu spotyka się w lasach blisko Będusza, Mrzygłodu, Kopanin i Parkoszowic, a także w Lesie Mokrznia – na granicy Dąbrowy Górniczej i Łaz – gdzie obecność traszki górskiej stwierdzono wcześniej (Celiński i in. 1996; Świerad 2003; Czyłok i in. 2006, 2009). Stanowi to o obfitości potencjalnych miejsc rozrodu traszki. Zbiorowiska leśne koło Poręby tworzą różnowiekowe buczyny na żyznych glebach wytworzonych na wapieniu (szczyt Turkowej Góry). Natomiast poniżej, na większości obszaru rozciągają się lasy mieszarne z dominacją sosny *Pinus sylvestris*. Ponadto w domieszce występują takie gatunki drzew, jak: jodła *Abies alba*, olsza czarna *Alnus glutinosa*, jawor *Acer pseudoplatanus*, osika *Populus tremula* i inne. W miejscach o bardzo przekształconej powierzchni terenu przez dawne wydobywanie surowców wykształciły się najbardziej różnorodne i interesujące siedliska zapewniające egzystencję różnym gatunkom płazów.

Charakterystyczną cechą środowiska traszki górskiej była obecność, a miejscami nawet obfitość martwych drzew różnych gatunków. W kilku przypadkach obserwowano traszki, które po wyjściu na ląd wykorzystywały schro-

nienia pod odstającą korą i w leżących, murszejących kłodach. Nie prowadzono badań porównawczych nad wykorzystaniem innych kryjówek, wielokrotne obserwacje potwierdzają jednak istotne znaczenie leżaniny dla traszki górskiej. Murszejące, leżące kłody drewna są doskonałym dziennym schronieniem dla tych płazów w fazie lądowej, a nawet miejscem hibernacji. Podobne wnioski dotyczą także innych gatunków traszek, sympatrycznie występujących na tym terenie (Juszczak 1987). O znaczeniu martwego drewna w życiu i ochronie tej grupy płazów wspominają Świerad (1988, 2003) oraz Gutowski i in. (2004).

Biorąc pod uwagę zarówno nowe, jak i dawne doniesienia, okazuje się, że pogranicze Wyżyny Śląskiej i Krakowsko-Częstochowskiej jest kolejnym obszarem w dysjunktywnym występowaniu tego płaza poza zwartym zasięgiem w Karpatach oraz pomiędzy stanowiskami z Gór Świętokrzyskich i Dolnego Śląska. Ze względu na obfitość potencjalnych siedlisk, zapewne nic nie stoi na przeszkodzie, aby ten eurytopowy gatunek był tu bardziej rozprzestrzeniony.

PIŚMIENNICTWO

- Blaski M., Węgierek P. 2006. Traszka górská *Triturus alpestris* w Górnośląskim Okręgu Przemysłowym. *Chrońmy Przyr. Ojcz.* 62 (2): 100–101.
- Celiński F., Czyłok A., Kubajak A. 1996. Przewodnik przyrodniczy po Dąbrowie Górniczej. Planta, Krzeszowice.
- Czyłok A., Niewdany J., Tyc A. (red.). 2006. Kraina Białej Przemyśły. *Przyroda i człowiek. Stowarzyszenie „Szansa Białej Przemyśły”*, Olkusz.
- Czyłok A., Tyc A., Kubajak A. 2009. Przewodnik przyrodniczy po Dąbrowie Górniczej. Wyd. Kubajak, Krzeszowice.
- Gutowski J.M. (red.), Bobiec A., Pawlaczyk P., Zub K. 2004. *Drugie życie drzewa*. WWF Polska, Warszawa–Hajnówka.
- Juszczak W. 1987. *Płazy i gady krajowe*. Cz. 1 i 2. PWN, Warszawa.
- Kowalewski L. 1992. *Herpetofauna Wyżyny Częstochowskiej i jej przemiany w ubiegłym 20-leciu*. *Prądnik. Prace Muz. Szafera* 5: 247–265.

- Młynarski M. 1976. Nasze płazy. WSiP, Warszawa: 92–101.
- Pabijan M., Rożej E., Bonk M. 2009. An isolated locality of the alpine newt (*Mesotriton alpestris* Laurenti, 1768) in central Poland. Herpetol. Notes 2: 23–26.
- Rafiński J. 2003. Traszka górska *Triturus alpestris*. W: Głowaciński Z., Rafiński J. Atlas płazów i gadów Polski. Status – rozmieszczenie – ochrona. Biblioteka Monitoringu Środowiska, Warszawa–Kraków: 35–37.
- Świerad J. 2003. Płazy i gady Tatr, Podhala, doliny Dunajca oraz ich ochrona. Wyd. Nauk. AP, Kraków.

SUMMARY

Kurek P., Święciak T. The occurrence of the alpine newt *Mesotriton alpestris* on the Silesian Upland

Chrońmy Przyr. Ojcz. **66** (1): 57–60, 2010

This paper presents a new locality of alpine newt *Mesotriton alpestris* near Poręba (district Zawiercie) in Silesian Upland. Authors have observed a few individuals in their breeding habitats. This locality in its patchy distribution pattern in Poland is situated between well known exposures from Świętokrzyskie Mts. and Sudety Mts. There are more similar habitats in the surroundings of Poręba, which may be inhabited of this species. These preliminary observations have shown a significant connection between occurrence of newts and rotten logs in the forest. The abundance of debris in our woods is an important characteristic of newts' habitats.